

SMZ
BARAZA LA MITIHANI LA ZANZIBAR
MTIHANI WA KUINGIA KIDATO CHA TATU

021

KISWAHILI

Muda: 2:30

MAJIBU

JUMATANO 23 DISEMBA, 2020

Maelekezo

1. Karatasi hii in sehemu A, B, C, D zenye jumla ya maswali **kumi (10)** .
2. Jibu maswali **yote** .
3. Majibu **yote** yaandikwe kwenye nafasi ulizopewa.
4. Majibu yote yaandikwe kwa kaalamu yenye wino wa bluu au mweusi.
5. Vifaa **vyote** vya mawasiliano visivyoruhusiwa **havitakiwi** katika chumba cha mtihani.
6. Andika **Namba yako ya Mtihani** katika kila ukurasa sehemu ya juu upande wa kulia.

maktaba.tetea.org

SEHEMU A: (Alama 20)
UFAHAMU

Jibu maswali YOTE katika sehemu hii.

1. Soma kwa makini beti za shairi lifuatalo, kisha jibu maswali yanayofuata chini yake.

Si leo toka zamani, mkulima mtu duni,
Ana tabu maishani, tena hapewi thamani,
Yafaa tutizameni, kisha tuyachunguzeni,
Si leo toka zamani, mkulima mtu duni.

Jogoo linapowika, kokoriko mitaani,
Mkulima huamka, jembe lake mkononi,
Bila ya kupumzika, hufika kwake shambani,
Si leo toka zamani, mkulima mtu duni.

Tena mvua na jua, humwangukia mwilini,
Mkulima huugua, kwa kazi kuithamini,
Mimea kupalilia, kukwepa umasikini,
Si leo toka zamani, mkulima mtu duni.

Wakaazi wa mjini, na wafanyakazi pia,
Na viongozi nchini, huduma awapatia,
Sijui kakosa nini? thamani kutomtia,
Si leo toka zamani, mkulima mtu duni.

Maisha ya mkulima, humalizika tabuni,
Haonji malazi mema, kila siku vibandani,
Wenye baba na yatima, wote wako mashakani,
Si leo toka zamani, mkulima mtu duni.

Starehe kwa ujumla, zinaishia mijini,
Maji safi ya muala, njia na umeme ndani,
Aliyezichuma hela, ni mkulima shambani,
Si leo toka zamani, mkulima mtu duni.

Dharau wakielewa, kuna hatari mbeleni,
Mkulima ang'amua, naye akae mjini,
Hapo ndipo tutajua, mkulima naye nani,
Si leo toka zamani, mkulima mtu duni.

MASWALI

a) Ni jambo gani kubwa linalozungumzwa katika shairi hili?

Mada kubwa ni changamoto za mkulima na dharau anayokumbana nayo licha ya mchango wake mkubwa kwa jamii.

b) Eleza jitihada mbili (2) anazochukua mkulima ili kupambana na umasikini.

- Mkulima huamka mapema na kwenda shambani kufanya kazi bila kupumzika.
- Huendelea kupalilia mimea licha ya hali ngumu kama mvua na jua.

c) Bainisha tofauti iliyopo kati ya maisha ya mjini na vijijini.

- Mijini kuna huduma kama maji safi, umeme, na starehe nyingi, lakini vijijini hakuna huduma hizi licha ya mkulima kuchuma mali zinazotumika mijini.

d) Onesha athari inayoweza kujitokeza endapo jamii haitomthamini mkulima.

- Mkulima anaweza kuhamia mjini, na hivyo kusababisha uhaba wa chakula kwa taifa.
- Uchumi wa taifa utadorora kwa sababu kilimo ni sekta ya msingi.

e) Eleza maana ya maneno yaliyopigiwa mstari kama yalivyotumika kwenye shairi ulilolisoma hapo juu.

- "Kokoriko mitaani": Jogoo anapowika alfajiri.
- "Malazi mema": Makazi bora na ya heshima.

2. Fupisha shairi ulilolisoma hapo juu kwa aya moja (1) yenye maneno yasiyozidi ishirini (20).

Mkulima huthaminiwa kidogo licha ya kazi yake muhimu kwa uchumi, hali inayodhuru maisha yake na ya jamii nzima.

SEHEMU B: (Alama 30) **SARUFI NA MATUMIZI YA LUGHA**

Jibu maswali MAWILI (2) katika sehemu hii. Swali la TANO (5) ni la lazima.

3. a) Toa mfano mmoja (1) kwa kila kielezi cha namna kifuatacho.

i) Kielezi cha namna kikariri.

Alisema tena na tena.

ii) Kielezi cha namna kiigizi.

Alianguka chini mzimamzima.

b) Tumia maneno yafuatayo yasimame kama vivumishi katika sentensi.

i) Wangu

Kitabu hiki ni changu.

ii) Wale - Wale wanafunzi walifika shuleni mapema.

c) Ainisha maneno yanayounda tungo zifuatazo.

i) Kaka Ali anacheza bao.

- Kaka, Ali, anacheza, bao.

ii) Hapa si pazuri.

- Hapa, si, pazuri.

d) Geuza sentensi zifuatazo katika kauli ya kutendana.

i) Mzee alimpiga mwanawe.

- Mzee na mwanawe walipigana.

ii) Askari alimshika mwizi barabarani.

- Askari na mwizi walishikana barabarani.

e) Fafanua kwa kutumia mifano aina zifuatazo za unominishaji.

i) Nomino kutokana na kivumishi.

- Mwema → Wema. Mfano: Wema wake unavutia.

ii) Nomino kutokana na kitenzi.

- Kufanya → Matendo. Mfano: Matendo yake ni mazuri.

4. a) Nyumbua maneno yafuatayo na kuunda maneno manne (4) kwa kila neno.

i) Omba

Ombea, ombi, ombwa, ombaji.

ii) Zima

Zimika, zima, mzima, zimo.

b) Andika visawe vya maneno yafuatayo.

i) Malengo

Matarajio.

ii) Kuwasili

Kufika.

c) Tofautisha kwa kutumia mifano dhana ya shina na mzizi katika neno.

- Shina ni sehemu ya msingi ya neno inayoweza kubeba viambishi. Mfano: "Penda" (shina) → Upendo.

- Mzizi ni sehemu ya ndani zaidi isiyobadilika. Mfano: "Pend" (mzizi) → Penda, Upendo.

d) Eleza faida mbili (2) za kuongeza istilahi na msamiati katika lugha ya Kiswahili.

- Huwezesha lugha kueleza dhana mpya za kisayansi na kiteknolojia.

- Hupanua matumizi ya Kiswahili katika taaluma mbalimbali.

e) Andika dhima mbili (2) za kiambishi awali ''a'' katika neno ''anapendeza''.

- Kuonyesha nafsi ya tatu umoja.

- Kuonyesha wakati uliopo.

5. a) Bainisha mambo makuu mawili (2) yanayosababisha mitindo mbalimbali ya lugha.

- Maendeleo ya teknolojia na mahitaji ya kisasa.

- Mazingira na tamaduni za jamii husika.

b) Taja hasara mbili (2) za misimu katika lugha.

- Inaweza kuzuia mawasiliano kati ya kizazi kimoja na kingine.

- Hupunguza hadhi ya lugha ya kawaida ikiwa misimu itatumika kupita kiasi.

c) i) Nini maana ya mawasiliano?

Mawasiliano ni mchakato wa kubadilishana mawazo, habari, au hisia kati ya watu au vikundi kwa kutumia lugha, alama, au njia nyinginezo.

ii) Eleza dhima mbili (2) za lugha katika mawasiliano.

- Lugha husaidia kufikisha mawazo au taarifa kwa usahihi.

- Lugha hujenga uhusiano wa kijamii kupitia mazungumzo na maelewano.

d) Onesha mambo mawili (2) yanayosababisha utata katika lugha ya Kiswahili.

- Maneno yenye maana nyingi (polisemia), kama "panda" inayoweza kumaanisha kupanda mmea au kupanda mlima.

- Kutokubaliana kwa matumizi ya istilahi miongoni mwa wasemaji kutoka maeneo tofauti.

e) Andika kifupisho kinachotumika katika Kamusi ya Kiswahili Sanifu kwa kila neno kati ya maneno yafuatayo:

i) kwa mfano: k.m

ii) kidini: kd.

iii) aghalabu: agh.

iv) Fizikia: Fiz.

v) kama vile: k.v

SEHEMU C: (Alama 30)

FASIHI

Jibu maswali MAWILI (2) katika sehemu hii. Swali la SITA (6) ni la lazima.

6. Tunga igizo fupi linalohusu mapambano dhidi ya udhalilishaji wa watoto.

IGIZO

Mhusika mkuu, Sara, ni mwanafunzi wa shule ya msingi anayekumbwa na vitendo vya udhalilishaji kutoka kwa majirani. Wazazi wake wanaamua kushirikiana na mwalimu mkuu kutoa taarifa kwa polisi. Polisi wanachukua hatua za kisheria, na wahusika wanakamatwa. Igizo linaisha kwa jumuiya kuhamasishwa kuhusu haki za watoto na umuhimu wa kuwasaidia.

7. a) Tegua vitendawili vifuatavyo.

i) Nina ng'ombe wangu nisipomshika mkia hali majani.

- Kalamu na karatasi.

ii) Kisima kidogo kimejaa changarawe.

- Jicho.

b) Bainisha vipengele vya fani vilivyotumika kuunda methali zifuatazo.

i) Siri ya mtungi aijuje kata.

- Ujumbe: Kuficha siri na umuhimu wa uaminifu.

- Mtindo: Lugha ya picha.

ii) Bandu bandu humaliza gogo.

- Ujumbe: Kuvumilia na kufanya kazi kwa bidii.

- Mtindo: Mpangilio wa maneno kwa usawa.

c) Andika mambo mawili (2) muhimu yanayohitajika wakati wa uwasilishaji wa fasihi simulizi.

- Matumizi ya sauti ya kuvutia na yenye lafudhi sahihi.

- Ugizaji na matumizi ya miondoko inayoendana na maudhui.

d) Taja nyenzo moja (1) muhimu inayotumiwa na msanii kwa kila tanzu ya sanaa ifuatayo.

i) Ufanyanji

- Udongo.

ii) Fasihi

- Lugha.

e) Fafanua kwa mifano tamathali za semi zifuatazo.

i) Sitiari

- Mfano: "Moyo wake ni jiwe." (Kumaanisha mtu asiye na huruma).

ii) Tashihisi

- Mfano: "Maji yanalia kwa majonzi." (Kutoa sifa za binadamu kwa kitu kisicho hai).

8. a) Eleza jinsi gani fani na maudhui hutegemeana katika kazi ya fasihi.

- Fani ni namna kazi ya fasihi imeundwa, ikijumuisha mtindo, lugha, na wahusika, ilhali maudhui ni ujumbe au dhamira kuu. Fani huwezesha maudhui kufikishwa kwa njia inayovutia na kueleweka.

b) "Uhifadhi wa kazi za fasihi simulizi kwa njia ya kompyuta unaweza kuleta matokeo hasi na chanya".

Thibitisha kwa kutumia hoja mbili (2) kwa kila upande.

Matokeo chanya:

- Huongeza upatikanaji wa kazi hizo kwa watu wengi zaidi.

- Huhifadhi kazi hizo kwa muda mrefu bila kuharibika.

Matokeo hasi:

- Inaweza kupunguza ladha ya uwasilishaji wa mdomo unaohusisha miondoko.
- Kuna hatari ya kazi kuibiwa au kufutwa bila ridhaa ya mwandishi.

c) Onesha sababu mbili (2) za kuhakiki kazi za fasihi.

- Kuhakikisha kwamba kazi inaendana na maadili ya jamii.
- Kuboresha ubora wa kazi kwa kuondoa makosa ya kisarufi na kimaudhui.

d) Eleza kanuni zifuatazo za utunzi wa mashairi ya kimapokeo.

i) Muwala

- Mgawanyiko wa beti kuwa mistari yenye idadi sawa ya mizani.

ii) Utoshelevu

- Ujazo wa maudhui ya kutosha katika kila mstari wa shairi.

e) Taja sifa mbili (2) za ngano.

- Husimulia hadithi za kuburudisha na kufundisha maadili.
- Hutumia wahusika wa kubuni kama wanyama au viumbe wa ajabu.

9. Eleza mambo matano (5) ambayo mwandishi wa Insha anatakiwa kuyazingatia ili kuifanya Insha yake kuwa bora.

- Kuchagua mada inayoeleweka na yenye mvuto kwa wasomaji.
- Kuandika utangulizi wenye nguvu unaovuta hisia za msomaji.
- Kufuata mtiririko wa mawazo wenye mpangilio mzuri kutoka aya moja hadi nyingine.
- Kutumia lugha fasaha, yenye ufasaha wa kisarufi na mtindo wa kuvutia.
- Kuhitimisha kwa kuonyesha msimamo au hitimisho lililo wazi na lenye mantiki.

Kuelimika kwa mwanamke ni kuelimika kwa jamii nzima

Elimu ya mwanamke ni nguzo muhimu kwa maendeleo ya jamii. Mwanamke aliyepata elimu anaweza kuchangia maendeleo ya familia yake, kuanzia kuwalea watoto kwa maadili mema hadi kushiriki shughuli za kiuchumi. Elimu pia humsaidia mwanamke kupambana na changamoto mbalimbali kama umasikini na afya duni. Aidha, elimu ya mwanamke huchochea usawa wa kijinsia na kuvunja mila potofu zinazorudisha nyuma maendeleo ya jamii. Kwa hivyo, ni wazi kwamba mwanamke akielimika, jamii yote inanufaika, kwani maendeleo ya familia ni msingi wa maendeleo ya taifa.

10.

Abebwaye Hujikaza
P.O. Box 123,
Dodoma,
22 Desemba 2024.

Mpendwa Rafiki Yangu,

Natumai uko salama na unaendelea vizuri huko Singida. Ni muda mrefu hatujawasiliana, lakini nina matumaini kuwa kila kitu kipo sawa.

Nimeamua kukuandikia barua hii kukufahamisha kuhusu mipango yangu baada ya kumaliza masomo yangu. Baada ya kuhitimu, nimepanga kuendelea na taaluma yangu ya uhandisi wa mitambo kwa kujiendeleza zaidi kwenye programu za kompyuta kama AutoCAD na SolidWorks. Pia, natarajia kutafuta kazi katika viwanda vya uzalishaji ili kutumia maarifa yangu.

Vilevile, napenda kufundisha vijana wengine wanaotaka kujifunza uhandisi wa mitambo, hasa kwa kutumia jukwaa la mtandaoni kama YouTube na WhatsApp. Zaidi ya hayo, nimeweka mpango wa kuandika vitabu kuhusu teknolojia ili kuhamasisha kizazi kipya.

Tafadhali niandikie unipe habari zako pia. Ningependa kufahamu mipango yako ya baadaye.

Wako katika urafiki,
Abebwaye Hujikaza